

результати в рукописі розділу методичного посібника «Теоретико-методичні особливості компетентнісного навчання філософії на уроках історії та громадянської освіти», а саме:

- виокремлено специфіку розуміння навчання філософії в рамках історичної та громадянської освіти в ліцеї, особливості взаємозв'язку такого навчання з розвитком критичного мислення на етапах співпадіння дефініційних полів понять, аксіологічний потенціал та аспекти наскрізного впровадження смисложиттєвої проблематики для розвитку морально-ціннісного виміру особистості;

- висвітлено світові тенденції навчання філософії в школі з огляду на формування ключових та предметних компетентностей особистості, що дають їй змогу адекватно відповідати на виклики сучасного суспільства у всій широті його вимірів;

- обґрунтовано потенціал наскрізного впровадження навчання філософії на основі реалізації реформування системи загальної середньої освіти на уроках суспільствознавчого циклу, історії та громадянської освіти зокрема, з огляду на компетентнісні та смисложиттєві потреби учнівства;

- увиразнено місце та роль запитань у навчанні філософії, основні стратегії впровадження запитань в освітній процес, особливості менторінгу під час проведення обговорення та інтерактивної роботи;

- зацентовано увагу на можливостях та особливостях використання візуальних матеріалів у наскрізному навчанні філософії загалом та опрацюванні зображень з точки зору їх вдумливого осмислення зокрема;

- запропоновано ефективні ланцюжки запитань та послідовностей методів, які уможливають впровадження навчання філософії в контексті опрацювання тем з історії та громадянської освіти;

- виділено специфіку роботи з філософськими текстами, методи їх опрацювання, способи включення в урочну діяльність, а також запропоновано кілька витримок з першоджерел, робота з якими сповнена сенсу як з точки зору тематики уроків суспільствознавчого циклу, так і з огляду на навчання філософії;

- умотивовано роботу з поняттями в рамках гносеологічної та епістемологічної проблематики як вихідну для розвитку навички категоріально-дефініційного осмислення понять та осмисленої роботи з ними з огляду на потенціал навчання філософії;

- запропоновано розробки уроків навчання філософії на основі компетентнісного підходу.

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЛІЦЕЇ

Ю. Б. Малієнко, кандидат пед. наук, старший науковий співробітник

Процес формування компетентностей широко описаний в українській педагогічній літературі. Проаналізувавши визначення, представлені в українських педагогічних словниках та працях науковців власне цього поняття та похідних від

нього, зазначимо, що всі тлумачення варіюються навколо знань, умінь, ставлень, діяльнійснї сфери учнів.

Комплексним показником рівня історичної освіти є предметна історична компетентність дитини. Для учнів/учениць ліцеїв – це здатність досліджувати історію ХХ–ХХІ ст., заснована на знаннях, ціннісних орієнтирах і досвіді, набутих у процесі навчання, розумінні різних вимірів світової і вітчизняної історії, вмінні протистояти маніпуляціям, дотриманні демократичних принципів.

У ході дослідження проблеми нами виокремлені такі складники предметної історичної компетентності: хронологічний – уміння *орієнтуватися* в історичному часі ХХ–ХХІ ст.; *застосувати знання про періодизацію* історії як інструмент для розуміння особливостей розвитку зазначеного періоду; *розвивати* історико-хронологічне мислення; просторовий – уміння *орієнтуватися* в історико-географічному, соціально-історичному просторі ХХ–ХХІ ст.; *використовувати* карту як джерело історичної та суспільно значущої інформації зазначеного періоду; інформаційний – уміння *добирати, класифікувати, аналізувати, узагальнювати, опрацьовувати* історичну та суспільно значущу інформацію про ХХ–ХХІ ст. з різноманітних (звукових/аудіовізуальних, друкованих, цифрових тощо) джерел; *інтерпретувати* зміст модерних джерел, *визначати* їх достовірність, надійність, повноту; логічний – уміння *визначати і застосовувати* теоретичні поняття для аналізу й пояснення історичних подій та явищ ХХ–ХХІ ст.; *розвивати* системне, критичне мислення, *формулювати* історично обґрунтовані питання; *розуміти* множинність трактувань модерної епохи; аксіологічний – уміння *формулювати* оцінку історичних подій та історичних постатей, суголосну цінностям та уявленням нового і новітнього часу, критично їх *осмислювати та використовувати* в усній та письмовій взаємодії для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей; *визначати*, як змінювалися уявлення людей про цінності.

Предметна історична компетентність формується й розвивається в рамках відповідних навчальних предметів і курсів та має конкретну структуру взаємопов'язаних компонентів.

НАВЧАЛЬНО–МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЛІЦЕЮ НА УРОКАХ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІСТОРІЇ

Т. І. Мацейків, кандидат пед. наук

Нині зростає суспільна потреба в цілісній, здатній до інноваційної діяльності особистості, яка має бути конкурентоспроможною на ринку праці та володіти набором конкретних характеристик, зокрема, самостійністю в прийнятті рішень, умінням брати на себе відповідальність за свої рішення, володіти прийомами учіння й готовністю постійно самонавчатися, ідентифікувати себе як члена певного етносу, народу, нації, як патріота й громадянина своєї держави.